

ISSN 0027-8084

УДК 808.61./62

ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

НАШ ЈЕЗИК

L/2

БЕОГРАД
2019

НАШ ЈЕЗИК

ИЗДАЈЕ

ЛИНГВИСТИЧКО ДРУШТВО у БЕОГРАДУ

УРЕЂУЈЕ

БОДИЉ

Година I Свеска 1

БЕОГРАД

1932

НАШ ЈЕЗИК

L CB. 2

УРЕЂИВАЧКИ ОДБОР

др Рајна ДРАГИЋЕВИЋ, др Јелена ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ,
др Весна ЛОМПАР, др Драгана МРШЕВИЋ РАДОВИЋ,
др Марина НИКОЛИЋ, др Мирослав НИКОЛИЋ,
др Борђе ОТАШЕВИЋ, др Милица РАДОВИЋ ТЕШИЋ,
др Стана РИСТИЋ, др Марина СПАСОЈЕВИЋ,
др Срето ТАНАСИЋ

Уредник
др СРЕТО ТАНАСИЋ

Секретар
др Марина Спасојевић

Ову свеску *Нашег језика* приредиле су
др Марина Николић и др Марина Спасојевић.

Рецензенти
др Марина Николић, др Владан Јовановић,
др Марина Спасојевић, др Срето Танасић

Према мишљењу Министарства за науку, технологију и развој Републике Србије
бр. 413-00-1715/2001-01 ова публикација је од посебног интереса за науку.

НАШ ЈЕЗИК, часопис за српски књижевни језик, покренуло је 1932. г. Лингвистичко друштво у Београду, на челу са Александром Белићем, који је уредио седам књига предратне серије, као и девет књига и први двоброј десете књиге у новој, послератној серији часописа. Од 1960. до 1975. г. (књ. X/3–4–XXI/1–2) уредник часописа био је Михаило Стевановић, а у периоду од 1975. до 1996. г. (књ. XXI/3–XXX) Митар Пешикан. Часопис је од 1996. до 2005. г. (књ. XXXI–XXXVI) уређивао Мирослав Николић.

Наш језик излази у две годишње свеске, које чине једну књигу. Издаје га и прима рукописе Институт за српски језик САНУ, Кнез Михаилова 36, ел. пошта: isj@isj.sanu.ac.rs, nasjzikisjsanu@gmail.com.

Штампа Планета принт, Београд

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

81

НАШ језик / уредник Срето Танасић. – Год. 1, бр. 1 (1932/1933) – год. 8, бр. 1 (1941); Н.С. Књ. 1 (1949/1950)–. – Београд: Институт за српски језик САНУ, 1932/1933– (Београд, Планета принт).

Полугодишње
ISSN 0027-8084 = Наш језик
COBISS.SR-ID 615951

Проф. др Срето Танасић, дописни члан АНУРС

*Радове на с̄раницама овог броја
часо̄писа Наш језик колеге,
̄пријатељи и некадашњи с̄уден̄и
̄освећују ̄роф. др Сре̄и Танасићу,
до̄исном члану АНУРС,
̄оводом седамдесе̄ година живо̄а
са искреним жељама за дугим живо̄ом
и не̄рекидним с̄варалаш̄вом*

НАШ ЈЕЗИК

Књига L

Св. 2 (2019)

САДРЖАЈ

Повод

- Седамдесет година живота др Срете Танасића – пола века љубави
према српском језику (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ) 1–7
- Библиографија радова др Срете Танасића
(ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ) 9–30

Срето Танасић у српској лингвистици

- Стандардизација српског језика и језичка култура у проучавањима
Срете Танасића (МАРИНА М. НИКОЛИЋ) 31–37
- Срето Танасић против језичких манипулација
(БИЉАНА С. САМАРЦИЋ) 39–47
- Значај Танасићевих истраживања за лексикографски третман
трпног глаголског придева у Речнику САНУ
(ЈОВАНА Б. ЈОВАНОВИЋ) 49–57

Акцентологија и фонологија

- Силазни акценти на непочетним слоговима ријечи у српском
књижевном језику (МИЛОРАД П. ДЕШИЋ) 59–64
- О прозодијским аспектима риме у српској поезији
(ДРАГА С. ЗЕЦ) 65–75
- Белићеви погледи на акценте и културу говора у часопису *Наш
језик* из данашње перспективе (АЛЕКСАНДРА Р. ЛОНЧАР
РАИЧЕВИЋ, МАРИНА С. ЈАЊИЋ) 77–85
- О неким спорним рефлексима *jaīa* (САЊА М. КУЉАНИН) 87–93

Морфологија и творба речи

- О архаизмима у српском језику, посебно граматичким
(ПРЕДРАГ Ј. ПИПЕР) 95–107

Прелазни карактер префиксоида у савременом српском језику (РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ)	109–116
Морфолошка средства којима се појачава или ослабљује значење мотивне речи у творби (нацрт за једну могућу морфологију градуабилности) (МИРЈАНА К. ИЛИЋ)	117–122
Статус лексеме <i>сам</i> у савременом српском језику (АНА М. ЈАЊУШЕВИЋ ОЛИВЕРИ)	123–129
Узвици у служби других врста речи у српском језику (ИВАНА В. ЛАЗИЋ-КОЊИК)	131–139
Експресивна вредност збирних именица које означавају етничке, националне, верске групе (ДРАГАНА Ј. ЦВИЈОВИЋ)	141–150
О могућим семантичким дистинкцијама глаголских именица у српском језику <i>јризнање</i> : <i>јризнавање</i> , <i>јридружијење</i> : <i>јридруживање</i> и сл. у контексту актуелне политике (МАРИНА Љ. СПАСОЈЕВИЋ)	151–159
Видско парњаштво и акционалност (префикс <i>за-</i>) (ВЕСНА Н. ЂОРЂЕВИЋ)	161–168

Синтакса и семантика

О двјема спорним конструкцијама у српском језику (<i>за</i> + инфини- тив и <i>за</i> + акузатив у значењу одређивања правца кретања) (БРАНИСЛАВ М. ОСТОЈИЋ)	169–176
Значење и контекст: неки проблеми око значења и употребе гла- голских личних облика (РАДОЈЕ Д. СИМИЋ, ЈЕЛЕНА Р. ЈОВАНОВИЋ СИМИЋ)	177–187
О реченицама са спојем <i>а</i> и <i>у</i> у везничкој позицији (МИЛОШ М. КОВАЧЕВИЋ)	189–196
Синтаксичке конструкције ‘глагол + <i>ми се</i> ’ у српском језику (ДИМКА В. САВОВА)	197–204
О једној посебној контрафактивној конструкцији у српском језику (ЉУДМИЛА В. ПОПОВИЋ)	205–220
Синтакса и семантика предикатског израза <i>јјознајти (се)</i> (ВЛАДИСЛАВА Ж. РУЖИЋ)	221–236
О предлогу <i>јјоврх</i> (ДУШКА Б. КЛИКОВАЦ)	237–258
Синтакса и семантика предлога <i>јјри</i> (ИВАНА Н. АНТОНИЋ)	259–268
О српском глаголу <i>јјријти</i> (НАДА Л. АРСЕНИЈЕВИЋ)	269–280
Значењски ресурси функционалних глагола: на примеру предик- ката ‘сукобити се’ (МИЛИВОЈ Б. АЛАНОВИЋ)	281–288
Утицај полипрефиксације глагола на њихово синтаксичко окружење (МИЛИЦА Љ. СТОЈАНОВИЋ)	289–295
О (лексичко-граматичким) значењима глаголских речи (ИВАНА Р. ЈОВАНОВИЋ)	297–306

Негација као језичка категорија – општи осврт (ЈЕЛЕНА Л. ПЕТКОВИЋ)	307–314
Један тип безличних реченица у српском и руском (у контексту језичке слике света) (БИЉАНА Ж. МАРИЋ)	315–322
Асиндетске структуре с концесивним значењем у савременом српском језику (МИЈАНА Ч. КУБУРИЋ МАЦУРА)	323–334
О употреби израза <i>један/једно с другим</i> и <i>једна с другом</i> у српском језику (ИВАНА З. МИТИЋ)	335–342
Линеаризација протосоцијативних и псеудосоцијативних кон- струкција у српском језику (МАРИЈА М. ОПАЧИЋ)	343–351
Императив као маркер неочекиваности (ДРАГАНА М. КЕРКЕЗ)	353–359
Статус финалних реченица у <i>Зборницима закона и уредбених указа</i> из пете деценије 19. века (ЈЕЛЕНА М. ПАВЛОВИЋ ЈОВАНОВИЋ)	361–368

Лексикологија, лексикографија и терминологија

Рјечници као средство успостављања ауторитета (ДАНКО М. ШИПКА)	369–386
Слов'янска терминологија кінца ХХ – початку ХХІ століть у діалози традиційної та електронної бібліографії (ВІКТОРИЈА Л. ІВАЩЕНКО)	387–397
Нова лексика у области туризма у савременом српском језику (ЂОРЂЕ Р. ОТАШЕВИЋ)	399–408
Саобраћајна терминологија у савременом српском језику (ГОРДАНА Д. ДИМКОВИЋ ТЕЛЕБАКОВИЋ)	409–418
Винаверове крушке <i>крусиџуменка</i> и <i>бергамка</i> и ријеч-двјије по- водом њих (НЕЂО Г. ЈОШИЋ)	419–427
Називи за печурке у српским народним говорима (МАРИНА С. ЈУРИШИЋ, ЈЕЛЕНА Д. ЈАНКОВИЋ)	429–439
Турцизми у 20. тому Речника САНУ (МАРИЈА С. БИНЂИЋ)	441–448
Прилог опису семантике придева <i>йразан</i> (НАТАША М. МИЛАНОВ)	449–456
Једно запажање о прилогу <i>вуковски</i> у српском језику (ИРЕНА Р. ЦВЕТКОВИЋ ТЕОФИЛОВИЋ)	457–463

Стилистика

Превођење као креативни и лингвистички изазов у савременом српском језику (НЕНАД Б. ВУКОВИЋ)	465–471
О стилистичким особинама Андрићева наратива у роману <i>На Дрини ћуџрија</i> (ГАЛИНА Г. ТЈАПКО)	473–485
Заграде у Андрићевим романима (БРАНКО Ђ. ТОШОВИЋ)	487–494

Суфикси <i>-ица</i> и <i>-ка</i> у језику Петра Кочића (ДРАГО В. ТЕШАНОВИЋ, ДРАГАНА Д. ЛАЗИЋ)	495–506
Индивидуална лексика у дјелу Исидоре Секулић (творбено- -семантичке одлике именица) (ВЕСЕЛИНА В. ЂУРКИН)	507–520
„Унутрашњост“ поетонима <i>Тигар</i> Бранка Топића (МИРЈАНА Н. СТОЈИСАВЉЕВИЋ)	521–527
(Не)референцијалност антецедента релативних клауза у песми „Он“ Сунчице Денић (ТАЊА З. РУСИМОВИЋ)	529–540

Прагматика

О пружању утехе саговорнику у говору свакодневне комуникације (БОЈАНА С. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	541–550
Реторичка структурална теорија и реализација елементарних јединица дискурса на примеру онлајн коментара у српском и руском језику (РАДОСЛАВА М. ТРНАВАЦ)	551–570

Дијалектологија

О једној старој падежној конструкцији у говору источnobосан- ских Ера – генитив издвајања из скупине (СЛОБОДАН Н. РЕМЕТИЋ)	571–576
Третман полисемије и хомонимије у дијалекатским речницима (МАРТА Ж. БЈЕЛЕТИЋ)	577–585
Језичке крхотине и дијалекатски речник (НЕДЕЉКО Р. БОГДАНОВИЋ)	587–593
Говори Црне Горе у основици српског књижевног језика (МИОДРАГ В. ЈОВАНОВИЋ)	595–603
Западнобоснијска диалектна лексика в общесербском контек- сте (на примере говора Манячи) (ЕКАТЕРИНА И. ЯКУШКИНА)	605–613
Неке позајмљенице у коларској терминологији говора Карашева (МИХАЈ Н. РАДАН, МИЉАНА-РАДМИЛА М. УСКАТУ)	615–626
О акценту као прилогу очувању дијалекта (ЈОРДАНА С. МАРКОВИЋ)	627–636
Репартиција рефлекса вокалног <i>л</i> у говорима Лужнице и Пирота (ЉУБИСАВ Н. ЂИРИЋ)	637–644
Рефлекси финалног <i>л</i> у лексеми <i>заова</i> у говорима призренско- -тимочке дијалекатске зоне (АНА Р. САВИЋ-ГРУЈИЋ)	645–653
Вокалске редукције у говору Бастаса (ДРАГОМИР В. КОЗОМАРА)	655–662
О приступима у досадашњим истраживањима синтаксе падежа у херцеговачко-крајишким говорима (ЗОРАН М. СИМИЋ)	663–677

Циљне (намерне, финалне) реченице у сиринићком говору (РАДИВОЈЕ М. МЛАДЕНОВИЋ, БОЈАНА М. ВЕЉОВИЋ)	679–685
Вербализација концепта <i>здравље</i> у тимочко-лужничким говорима (ТАЊА З. МИЛОСАВЉЕВИЋ)	687–694

Ономастика

Marginalia onomastyczne (ZUZANNA V. TOPOLINSKA)	695–698
О релационим микропонимима у Рађевини (МИРЈАНА С. ПЕТРОВИЋ-САВИЋ)	699–705
Прилог реконструкцији ојконима <i>Вогошћа</i> (ЈЕЛЕНА В. ЈАЊИЋ)	707–714

Социолингвистика

Linguistic Ideology and the Art of Re-Edition on the Second Edition of Ioann Rajić's <i>History of Various Slavic Peoples</i> (1823) (МОТОКИ У. НОМАЧИ)	715–725
Знање студената о ауторству наших правописа (ВЕЉКО Ж. БРБОРИЋ)	727–735
Стандардни и матерњи језик из другачије перспективе (НАТАША Б. КИШ)	737–744
О уништеном писаном наслеђу на Косову и Метохији (на при- меру сачуваног дела једне породичне архиве) (МИТРА М. РЕЉИЋ)	745–752

Лингвокултурологија

Сложенице са именицом <i>вода</i> у српским народним говорима и српској култури (СОФИЈА Р. МИЛОРАДОВИЋ, ВЛАДАН З. ЈОВАНОВИЋ)	753–763
„Богатство“ – конвенционални суд у систему вредности у срп- ском језику и култури (НАТАША С. ВУЛОВИЋ)	765–772
Стереотип о Ери (ДАНИЈЕЛА С. СТАНИЋ)	773–781

Граматографија

Српско-рускословенски међуодноси у српским граматикама рускословенског језика прве половине 19. века (НАЈДА И. ИВАНОВА)	783–790
<i>Србска Грамаџика за гимназијалну младежъ Княжесѣтва Срѣје</i> Владимира Вујића (1856) (МИЛОШ Ђ. ОКУКА)	791–802

Библиографија

Преглед библиографија објављених у часопису <i>Наш језик</i> (АНА В. ГОЛУБОВИЋ)	803–811
--	---------

Оригинални научни рад
Примљено 23. октобра 2019. г.
Прихваћено 16. децембра 2019. г.

РАЈНА М. ДРАГИЋЕВИЋ*
(Универзитет у Београду,
Филолошки факултет,
Катедра за српски језик
са јужнословенским језицима)**

ПРЕЛАЗНИ КАРАКТЕР ПРЕФИКСОИДА У САВРЕМЕНОМ СРПСКОМ ЈЕЗИКУ

У раду се представља неколико погледа на статус и поделе страних препозитивних компонената у славистичкој литератури. Износи се полазиште да се статус ових јединица временом мења и да он зависи од степена могућности самосталне употребе ових јединица. Због тога у вези с њима не постоји трајна подела, већ се класификације морају мењати у складу са њиховом употребом у сваком језику понаособ и не морају бити исте у свим словенским језицима, а нарочито не морају бити усклађене са статусом које су имале у класичним језицима из којих потичу.

Кључне речи: префиксоид, радикасоид, афиксоид, префикс, препозитивна компонента, српски језик, словенски језици.

1. Префиксоид – коренска или афиксална морфема? У вези са статусом префиксоида, дериватолози углавном размишљају о томе да ли они спадају у коренске или у афиксалне морфеме. Од статуса префиксоида зависи да ли твореница која садржи ову компоненту спада у сложенице или у префиксале. Већина аутора сматра да префиксоиди спадају у везане основе. Навешћемо неколико приступа.

У уџбенику Ж. Станојчића и Љ. Поповића (2005: 136), префиксоиди су дефинисани као „везане морфеме сличне префиксима, тј. ствар-

---

* rajna.dragicevic@fil.bg.ac.rs

** Овај рад је настао у оквиру пројекта *Опис и стандардизација савременог српског језика* (бр. 178021), који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије.

но основе речи из грчког, одн. латинског језика које се у датом облику налазе само у сложеницама: *аеро-*, *ауџио-*, *хидро-*, *макро-*, *микро-*, *агро-*, нпр. у речима као што су *аеродром*, *аеродинамика*, *аерофотографија*, *ауџиосугестија*, *хидроградња*, *хидродинамика*, *макроекономија*, *микроматмосфера*, *агроиндустрија*, *агропроизводи*.“

Приступ префиксоиду као везаној основи у средњошколском уџбенику вероватно је преузет од С. Бабића (2002: 37). Овај аутор префиксоиде сматра везаним основама и каже да није лако такве јединице одредити као префикс или као везану основу, посебно ако су те јединице страног порекла. Као критеријум, Бабић узима могућност њиховог сврставања у оне које су блиске пунозначним или помоћним речима, и то на основу поседовања значења својственог пунозначним или помоћним речима. Ако се јединица може свести на пунозначну реч, третира се као везана основа, а ако се може посматрати као помоћна реч, она спада у префиксе. Тако се, на пример, *агро-*, *хидро-*, *макро-*, *микро-* третирају као везане основе, јер значе *земљо-*, *водо-*, *велико-*, *мало-*, а јединице *аниџи-*, *архи-*, *инџер-*, *суџер-*, *улиџра-* спадају у префиксе јер значе *џроџив*, *изнад*, *међу*, *нај* итд. „Префиксима сличне основе каткада се називају префиксоиди, а суфиксима – суфиксоиди, но тиме се уједно казује да нису префикси ни суфикси, него само да су њима слични“ (Бабић 2002: 37). Префиксоид је, дакле, према С. Бабићу, везана основа (а не афикс), а да би била префиксоид, мора имати значење као пунозначна реч (именица или придев). Ако таква јединица има значење непупнозначне речи (прилошко или предлошко), она спада у префиксе.

И. Клајн (2002: 145) прихвата Бабићеву сугестију „да оне елементе који се не могу идентификовати ни с каквом одређеном сасмосталном речју (као у примеру *џра-*) треба сматрати префиксима“. Он наводи и следеће критеријуме (исп. Клајн 2002: 145–156): а) ако је у првом делу основа од које постоје изведенице, онда нема сумње да је префиксоид, нпр. *џсихо-* (*џсихички*), *еџино-* (*еџинички*), *џермо-* (*џермички*), *хидро-* (*хидранџи*) итд.; б) велика већина префиксоида има два слога, само неколико их има по три, а „четворосложних префиксоида практично и нема“; в) финално *о* је једно од типичних обележја префиксоида. И. Клајн, међутим, примећује да ови критеријуми представљају само тенденције, а не законитости за препознавање префиксоида. Закључујемо, на крају, да И. Клајн префиксоиде сматра основама, иако их убраја у афиксоиде (а то значи да им даје посебан статус у оквиру основа), да их разликује од префикса, али да грађење речи са префиксоидима убраја у *слагање* с афиксоидима (Клајн 2002: 141).

Сличан приступ имају и хрватске лингвисткиње Б. Тафра и П. Кошутар (2009: 99–100). На примеру именице *екологија* оне показују да компонента *еко-* не може бити морфема јер се у том случају екологија састоји из два афиксоида (префиксоида и суфиксоида), а такве лексеме не постоје. Ипак, ауторкама остаје једна недоумица – ако су *еко-* и *-логија* основе, остаје нејасно због чега им се не могу додати префикси или суфикси.

Баш као и И. Клајн, тако и неки хрватски лингвисти сматрају да творбу речи са префиксоидима треба посматрати као посебан начин творбе (исп. Михаљевић–Рамадановић 2006; Тафра–Кошутар 2009), а Клајн, поновимо, тај начин творбе сматра слагањем с афиксоидима, чиме се потврђује његово уверење да су префиксоиди, ипак, основе, а не морфеме.

2. Страни префиксоиди и/или префикси. На једној страни, проблем је, као што је приказано, идентификовати ове јединице као основе или као морфеме, али, с друге стране, постоји проблем њиховог статуса као афикса или афиксоида (тј. префикса или префиксоида). Иако постоје и препозитивне компоненте домаћег порекла (*јољо-*, *југо-*, *ново-*, *бео-*), највеће недоумице изазивају оне страног порекла. Иван Клајн (2002: 197–203), примењујући критеријум порекла, строго је раздвојио стране префиксе од домаћих префикса и од префиксоида, поделио стране префиксе на грчке и латинске, па је, рецимо, компонента *сујер-* одређена као латински префикс (исто као код Бабића, али према другачијем критеријуму). Међу грчке префиксе спадају *макро-*, *микро-*, *хијер-* и др., а међу латинске *макси-*, *мини-*, *мулџи-*, *улиџра-* итд.

И. Клајн (2002: 194) примећује да стране префиксе треба одвојити од домаћих, не само због порекла већ и због неких специфичности које поседују: јављају се претежно у ученим речима новијег порекла; спајају се већином са страним основама; у односу на врсте речи понашају се супротно од домаћих (највише их има с именицама, мање с придевима, а најмање с глаголима); ретко улазе у префиксално-суфиксалне творенице.

Јасно је, дакле, да многи страни префикси, нарочито они вишесложни, нису типични префикси. Тако, на пример, у многим граматицама стоји да компонента *сујер-* спада у префиксе јер по пореклу то јесте. Поставља се питање да ли је порекло довољан критеријум да *сујер-*, *хијер-*, *мулџи-* итд. и данас убрајамо у префиксе. Како решити однос између страног префиксоида и префикса у наставној пракси? Зар треба очекивати да наставник и ученик користе речнике страних речи како би утврдили да ли је нека јединица префикс или префиксоид? И

има ли смисла као посебне начине творбе посматрати грађење речи додавањем страних префикса, домаћих префикса, страних префиксоида, домаћих префиксоида?

И аутори неких важнијих граматика у словенском свету поступају као И. Клајн, па интернационалне препозитивне компоненте деле, према пореклу, на префиксе и префиксоиде.

Руски лингвисти (Шведова и др. 1980: 311) придевске префиксе *суб-*, *сујер-*, *транс-*, *улиџра-*, *ексџра-* раздвајају од везаних компонента сложеница *квази-*, *џсеудо-*, *био-*, *џео-*, *хидро-*, *микро-*, *макро-*, *моно-*, *џоли-* (Шведова и др. 1980: 320).

И украјински лингвисти међу именичким префиксима наводе и: *анџи-*, *архи-*, *виџе-*, *ексџра-*, *сујер-*, *улиџра-* итд. (исп. Русановски и др. 1986: 199).

Другачије о томе размишља бугарска лингвисткиња Ц. Аврамова (2003: 34), која све овакве стране препозитивне компоненте дели на префиксоиде и радикасоиде. Критеријуми за њихово разликовање нису претерано прецизни, али обично се предлаже критеријум апстрактно/конкретно, непредметно/предметно. Радикасоиди изражавају предметно значење (*авио-*, *ауџио-*, *аџро-*, *био-*, *видео-*, *диско-*, *еко-*, *елеџиро-*, *енерџо-*, *евро-*, *крими-*, *нарџо-*, *радио-*, *џеле-*), а префиксоиди (*анџи-*, *виџе-*, *екс-*, *квази-*, *конџра-*, *микро-*, *макро-*, *меџа-*, *мини-*, *нео-*, *џосџи-*, *џсеудо-*, *сујер-*, *улиџра-*, *хиџер-*, *џоџи-*) означавају односе (локативне, темпоралне, квалитативне, квантитативне, хијерархијске итд.). Префиксоиди су ближи префиксима него радикасоиди, јер ни префикси немају предметно значење. Неки аутори (на пример, бугарска лингвисткиња Ц. Аврамова) грађење твореница помоћу префиксоида сматрају деривацијом, а грађење помоћу радикасоида – композицијом. Као посебан тип твореница издвајају се тзв. *афиксоидни композиџиџи*, који се састоје из радикасоида и суфиксоида, нпр. *евроџил*.

Тако, за Ц. Аврамову, *сујер-* представља префиксоид (зато што означава нешто апстрактно и непредметно), за С. Бабића – то је префикс (зато што му је значење блиско непунозначним, помоћним речима), а за И. Клајна – то је такође префикс, али према критеријуму порекла.

3. Страни префиксоиди као везане основе, афиксоиди или афикси – предлог. У решавању овог питања врло конструктиван приступ има Н. В. Ваганова. Полазећи од руске литературе и терминологије, Н. В. Ваганова (2013: 36) афиксоиде сматра морфемама „переходног карактера“ (прелазног карактера) и примећује да они представљају развојну етапу од корена ка афиксу. Ауторка износи мишљење Јанко-Триницке да су афиксоиди по пореклу коренске морфеме које су током

језичког развоја изгубиле коренску семантику и добиле типизовану, која личи на семантику афиксâ. Она, затим, запажа „дифузни карактер“ ових јединица и објашњава их на примеру компоненте *мулѝи-* у руском језику. Наиме, у енглеском језику ова јединица представља префиксоид, а у руском језику се приближава префиксу.

Овде је врло важно нагласити фазикарakter препозитивних компонената, немогућност прецизног утврђивања њиховог статуса, променљивост њиховог идентитета од основе ка афиксоиду, од афиксоида ка афиксу, од основе или од афиксоида ка самосталној лексеми итд. Због те флуидности у статусу ових јединица, сматрамо оправданим мишљење пољске лингвисткиње А. Нагурко (2000), која оправдава чињеницу да пољски лингвисти овакве јединице најчешће неодређено зову *czastki* (елементи), а творенице са таквим елементима – *zlozenia, zlozenia jednostronne motywowane, quasi-zlozenia* итд.

Једно од могућих термилошких решења (да би се избегло одређивање таквих јединица као коренских морфема, афикса или афиксоида) јесте употреба термина *ѝреѝозиѝивна комѝоненѝа*. Друга могућност јесте да се све ове јединице обједине под једним термином *ѝреѝиксоид* и да се даље не рашчлањавају на префиксе и префиксоиде, јер се страни вишесложни префикси све више приближавају префиксоидима.

Компоненте *ауѝо-*, *авио-*, *радио-* нико не би третирао као префиксе, јер је јасно да то нису. У вези с њима постоји дилема да ли их уврстити у основе или у префиксоиде, али у вези с јединицама *суѝер-*, *мулѝи-*, *макро-*, *мини-* и другим вишесложним страним префиксима више није јасно да ли још увек спадају у префиксе или у префиксоиде.

Сматрамо да се компонента *суѝер-* и све остале које се, по пореклу, третирају као страни префикси не могу више тако посматрати, јер су у последње време знатно измениле свој статус и приближиле се јединицама као што су *авио-*, *аудио-*, *радио-* итд. Највидљивија манифестација измене њиховог статуса јесте довољно семантичко „оснаживање“ које им омогућава самосталну употребу. Све ове јединице, из обе групе, све чешће се самостално употребљавају, а та чињеница у потпуности обесмишљава њихово сврставање у везане основе или у префиксе. Нису све оне стигле до истог степена слободне употребе, али њихова лексикализација и прелазак у категорију непроменљивих придева или прилога чини их јединицама које су на путу од афикса ка лексеми, а не више од везане основе ка афиксу. Зато их не бисмо више делили према критеријуму порекла (јер су најновије употребне могућности ових компонената то обесмислиле), већ према

критеријуму значења. Зар има смисла о јединици *сујер* говорити као о некаквом префиксу или о везаној основи када се она данас користи као придев, прилог и, на крају, као афиксоид? Обратимо пажњу на примере:¹

Не могу сви људи да буду хипер! (*Данас*, 2019).

Расписан је позив за бесплатни мониторинг за микро, мала и средња предузећа (*Данас*, 2019).

Важно је да се прецизира да ли су електране изграђене у Европи мале или мини (*Данас*, 2019).

Ове које намеравају да граде у Србији више су микро него мини (*Данас*, 2019).

Постоји слика да је оно што је микро исто као оно што је макро (*Пешичаник*, 2005).

Музика не приказује; она је фигура; не даје средину, живот, већ оно што је ултра (СрпКор, 2013).

Премда је паковање било мини, уживање је било макси (СрпКор, 2013).

Засад ради само једна „мулти“ основна школа (*Политика*, 2000–2001).

Државна управа, полиција и здравство су увелико „мулти“ (*Политика*, 2000–2001).

Мало ми је смешно да је иста резолуција била ултра, супер, гига, мега, а сад је одједном крш (СрпКор, 2013).

Јасно је да се последњих деценија препозитивне компоненте семантички и функционално обogaђују, што им омогућава осамостаљивање. Оваква употреба још увек је карактеристична само за разговорни функционални стил и, донекле, за новинарски, али судећи по томе у којој се мери повећава број непроменљивих детерминатора у српском језику, можемо само очекивати њихово даље ширење.²

¹ Аутор рада захваљује на примерима доц. др Милошу Утвићу, који се потрудио да их пронађе у СрпКору и другим изворима на интернету.

² У раду Правописна решења нових речи у српским штампаним медијима (Драгићевић 2019) скренули смо пажњу и на све већи број именичких спојева у којима је једна именица детерминатор другој (*мегафон дипломатија, гулаш комунизам, бикини судија*), којима се такође увећава употреба непроменљивих детерминатора у српском језику. Предложили смо да се сви овакви спојеви пишу са цртицом, а да се сви спојеви са препозитивним компонентама пишу састављено. Тиме би се, бар у некој мери, смањила неконтролисана употреба непроменљивих детерминатора који нису у духу српског језика. Без те интервенције, према закону аналогije, слободно ће се сви префиксоиди, без изузетка, употребљавати и као самосталне речи.

4. Закључне напомене. Имајући у виду све што је у раду речено, сматрамо да треба преиспитати поделу вишесложних страних препозитивних компонената на префиксе (који по пореклу спадају у ову групу: *сујер-*, *хијер-*) и префиксоиде (обично настале скраћивањем неких страних речи: *радио-*, *ауџо-*) и увести поделу ових јединица по значењу. Прихватљива је подела коју предлаже Ц. Аврамова на префиксоиде и радикасоиде. Префиксоиди означавају односе (локативне, темпоралне, квалитативне, квантитативне, хијерархијске итд.: *анти-*, *вице-*, *екс-*, *квази-*, *контра-*, *микро-*, *макро-*, *мега-*, *мини-*, *нео-*, *поси-*, *псеудо-*, *сујер-*, *улира-*, *хијер-*, *пјој-*, а радикасоиди изражавају предметно значење (*авио-*, *ауџо-*, *агро-*, *био-*, *видео-*, *диско-*, *еко-*, *електро-*, *енерго-*, *евро-*, *крими-*, *нарко-*, *радио-*, *шеле-*). Прихватљиво је, такође, да за све ове јединице користимо заједнички термин – *прејозитивна комјоненџа*.

ЛИТЕРАТУРА

- Аврамова 2003: Цветанка Аврамова, *Словообразователни тенденцији при съществителните имена в българския и чешкия език в края на XX век*, Софија: Heron Press.
- Бабић 2002: Stjepan Babić, *Tvorba riječi u hrvatskome književnome jeziku*, treće, poboljšano izdanje, Zagreb: Nakladni zavod Globus, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti.
- Ваганова 2013: Наталья В. Ваганова, Морфемный статус препозитивного элемента MULTI- (МУЛЬТИ-) в английском и русском языках, *Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского* 1(2), Нижний Новгород, 36–40.
- Драгићевић 2019: Рајна Драгићевић, Правописна решења нових речи у српским штампаним медијима, у: *Нови џрилози српском џравојису (Зборник радова са научног скуџа „Акџуелна џиџања српског џравојиса“ одржаног у Андрићграду 13. 10. 2018)*, Нови Сад: Матица српска – Вишеград: Андрићев институт, 141–153.
- Клајн 2002: Иван Клајн, *Творба речи у савременом српском језику. Први део: слагање и џрефиксација*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства, Институт за српски језик САНУ – Нови Сад: Матица српска.
- Михаљевић–Радмановић 2006: Milica Mihaljević, Ermina Radmanović, Razrada tvorbenih načina u nazivlju (s posebnim obzirom na odnos među složenicama bez spojnika -o-, sraslicama i tvorenicama s prefiksoidima), *Rasprave Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32, Zagreb, 193–211.
- Нагурко 2000: Alicja Nagórko, *Zarys gramatyki polskiej (ze słowotwórstwem)*, wyd. 4, Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN.

- Русановски и др. 1986: Виталий М. Русановский (от. ред.), *Украинская грамматика*, Киев: Академия наук Украинской ССР, Институт языковедения им. А. А. Потебни, Наукова думка.
- Станојчић–Поповић 2005: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Грамајика српскога језика за I, II, III, IV разред средње школе*, Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Тафра–Кошутар 2009: Branka Tafra, Petra Košutar, Rječotvorni modeli u hrvatskom jeziku, *Suvremena lingvistika* 67, Zagreb, 87–107.
- Шведова и др. 1980: Наталья Ю. Шведова (гл. ред.), *Русская грамматика*, том I, Москва: Академия наук СССР, Институт русского языка, Издательство „Наука“.

Rajna M. Dragičević

THE TRANSIENT CHARACTER OF PREFIXOIDS
IN MODERN SERBIAN

S u m m a r y

The paper presents several views on the status and divisions of foreign prepositive components in the literature about slavic languages. The starting point is that the status of these units changes over the time and that it depends on the degree of the possibility of independent usage of these units. Therefore, there is no permanent division in relation to them, but the classifications must be changed according to their usage in each language individually and may not be the same in all Slavic languages, in particular they need not be harmonized with the status they had in the classical languages from whom they originate.

Keywords: prefixod, radixoid, affixoid, prefix, prepositive component, Serbian, Slavic languages.